

رابطه الگوهای ارتباطی خانواده و تحول مثبت در دانش‌آموزان نوجوان: نقش واسطه‌ای امید

سیده زهرا حمزوی عابدی*، راضیه شیخ‌الاسلامی**

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی ارتباط بین الگوهای ارتباطی خانواده (جهت‌گیری گفت‌وشنود و همنوایی) و تحول مثبت در دانش‌آموزان نوجوان با نقش واسطه‌ای امید انجام شد. این پژوهش از نوع همبستگی بود که در آن روابط بین متغیرها در قالب مدل‌یابی معادلات ساختاری مورد بررسی قرار گرفت. شرکت‌کنندگان پژوهش، ۴۲۳ نفر (۲۲۸ دختر و ۱۹۵ پسر) از دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بودند که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای گزینش شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش عبارت بودند از پرسش‌نامه تجدیدنظرشده الگوهای ارتباطی خانواده، پرسش‌نامه تحول مثبت نوجوانی و مقیاس امید. نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که از میان الگوهای ارتباطی خانواده، جهت‌گیری گفت‌وشنود اثر مستقیم و مثبت بر تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان دارد، اما جهت‌گیری همنوایی نتوانست به‌نحو معنی‌داری تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان و امید را پیش‌بینی کند. مطابق با یافته‌ها، امید در ارتباط بین جهت‌گیری گفت‌وشنود و تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان نقش واسطه‌ای مثبت داشت. نتایج این پژوهش هم‌راستا با دیدگاه تحول مثبت نوجوانی، نقش زمینه‌ساز سرمایه‌های تحولی بیرونی و درونی در تحول نوجوانان را برجسته کرده است.

واژه‌های کلیدی: الگوهای ارتباطی خانواده، امید، تحول مثبت نوجوانی، جهت‌گیری گفت‌وشنود،

جهت‌گیری همنوایی

---

* کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. pariya.hamazavi@gmail.com

** دانشیار بخش روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. (نویسنده مسئول)

sheslami@shirazu.ac.ir

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۵/۰۶ تاریخ دریافت مقاله نهایی: ۱۴۰۳/۰۷/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۰۲

مقدمه

دانش‌آموزان در دوره نوجوانی تغییرات مهمی در ابعاد جسمانی، شناختی، روانی و اجتماعی را تجربه می‌کنند. این تغییرات به‌همراه تغییر در محیط تحصیلی و انتظارات معلمین، آنان را با چالش‌هایی روبرو می‌سازد که منجر به کاهش انگیزش و عملکرد تحصیلی آن‌ها می‌شود (Gutman et al., 2003). اما این کاهش اجتناب‌ناپذیر نیست. متخصصین تعلیم و تربیت می‌توانند با فراهم آوردن محیط‌های تحصیلی که نیازهای تحولی دانش‌آموزان نوجوان را مد نظر قرار دهد و با علایق آنان هماهنگ باشد از کاهش انگیزه تحصیلی نوجوانان پیشگیری نمایند (Sigelman & Rider, 2018). از جمله برنامه‌هایی که در دهه‌های اخیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته و با سرمایه‌گذاری بر نقاط قوت نوجوانان و بوم آن‌ها، آنان را در مواجهه با این چالش‌ها توانمند نموده و امکان پیشرفت تحصیلی، ارتقای انگیزه و بهزیستی آنان را فراهم می‌آورد، برنامه تحول مثبت نوجوانی است که ریشه در دیدگاه تحول مثبت نوجوانی^۱ دارد. شایان ذکر است که تا چندین دهه بر پژوهش‌ها و فعالیت‌های روان‌شناختی رویکرد کمبودنگر که دیدی منفی و بدبینانه نسبت به دوره نوجوانی دارد و تنها درمان اختلالات و بیماری‌های روانی نوجوانان را مورد توجه قرار داده و افزایش بهزیستی و ارتقای جنبه‌های مثبت عملکرد آن‌ها را نادیده گرفته است، غلبه داشت (Chakhssi et al., 2018; Shek et al., 2019). نقطه مقابل این رویکرد، دیدگاه تحول مثبت نوجوانی است که از جنبش روان‌شناسی مثبت‌نگر اقتباس شده است و بر تحول بهینه نوجوان تاکید ویژه‌ای دارد، به‌گونه‌ای که با فراهم نمودن فرصت‌های سودمند، برقراری روابط مثبت و ارائه حمایت‌های لازم برای تقویت نقاط قوت نوجوانان، نتایج مثبتی را در حوزه‌های مختلف از جمله در حوزه تحصیلی رقم می‌زند (Interagency Working Group on Youth Programs, 2021).

در واقع مفهوم تحول مثبت نوجوانی به‌نوعی نظام تحولی - رابطه‌ای معتقد است که در آن تحول نوجوان تحت تاثیر زمینه‌ای که در آن پرورش می‌یابد، قرار می‌گیرد (Lerner et al., 2015). یافته‌های پژوهشی اخیر نشان داده‌اند که این دیدگاه به بهبود رضایت و کیفیت زندگی نوجوانان کمک می‌کند و از مشکلاتی که با آن درگیر هستند، می‌کاهد (Hosseiniabad et al., 2019). از آنجایی که از یک طرف نوجوانان منابع باارزشی برای آینده کشور محسوب می‌شوند و ارتقای انگیزه و عملکرد تحصیلی آن‌ها تعالی جامعه را تضمین می‌کند و از طرف دیگر، دوره نوجوانی تاثیری شگرف بر مراحل بعدی زندگی دارد و زمینه بزرگ‌سالی موفق را پی‌ریزی می‌کند (Aparna & Raakhee, 2011;)

^۱ positive youth development

(Mousavi et al., 2020)، مطالعه عواملی که زمینه تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان را فراهم می‌آورد، از اهمیت برخوردار می‌شود.

از جمله مدل‌های تحول مثبت نوجوانی مدل ۵C لرنر است (Lerner et al., 2015). این مدل اشاره می‌کند که با هم‌سو کردن نقاط قوت نوجوان که از آن با عنوان سرمایه درونی^۱ تحول نام برده می‌شود با محیط اجتماعی و فیزیکی با عنوان سرمایه بیرونی^۲ تحول می‌توان به پرورش قابلیت‌های نوجوانان و تحول مثبت آن‌ها کمک کرد و از این طریق پنج ویژگی مثبت را در نوجوانان ایجاد نمود (Lerner et al., 2015; Patton et al., 2016). این ویژگی‌ها عبارت‌اند از: شایستگی^۳ (داشتن نگاهی مثبت به عملکرد خود در حوزه‌های گوناگون زندگی)، اطمینان^۴ (احساس ارزشمندی و دوست شدن)، مراقبت^۵ (حس هم‌دردی و همدلی با دیگران)، منش^۶ (داشتن ملاک‌هایی برای انجام رفتار درست) و ارتباط^۷ (برقراری تعاملات مثبت و سازنده با دیگر افراد) (Gelhdof et al., 2019). اهمیت پرورش این ویژگی‌ها آن است که احتمال انجام رفتارهای ناسازگارانه را در نوجوانان کاهش داده و آنان را تبدیل به شهروندان مفیدی می‌کند که در جامعه مشارکت مدنی داشته باشند.

در مطالعه تحول مثبت نوجوانی، اولین عامل محیطی که توجه پژوهشگران را به خود جلب می‌کند، خانواده است. با توجه به اینکه دانش‌آموزان نوجوان بخش اعظمی از زندگی خود را در محیط خانه سپری می‌کنند، لازم است نقش روابط متقابل میان اعضای خانواده به‌عنوان یک سرمایه بیرونی در رشد و تحول آن‌ها مورد بررسی قرار گیرد (Benson et al., 2006; Hull et al., 2020). الگوهای ارتباطی خانواده^۸ یکی از مدل‌های مطرح در حیطه خانواده است که چهارچوبی علمی از دنیای تجربی خانواده به دست می‌دهد و به بررسی این موضوع می‌پردازد که فرزندان چگونه روش برقراری ارتباط با دیگران و نحوه تفسیر و معنادهی به این روابط را در فضای خانوادگی یاد می‌گیرند (Koerner & Fitzpatrick, 2006). در واقع این الگو، به نحوه مبادله اطلاعات کلامی و غیرکلامی میان اعضای خانواده که نقشی تعیین‌کننده در شکل‌دهی به شخصیت هریک از آن‌ها دارد، اشاره می‌کند (Orm et al., 2022). این سازه که در سال ۱۹۹۰ توسط Ritchie and Fitzpatrick معرفی

1. internal assets

2. external assets

3. competence

4. confidence

5. caring

6. character

7. connection

8. family communication patterns

شده است، دو جهت‌گیری گفت‌وشنود^۱ و هم‌نوایی^۲ را در بر می‌گیرد. جهت‌گیری گفت‌وشنود به قابلیت خانواده در فراهم کردن شرایطی امن و حمایت‌گر که تمامی اعضا بتوانند آزادانه و بدون احساس تنش در بحث‌ها و تصمیم‌گیری‌های خانوادگی مشارکت کنند و عقاید، نگرش‌ها و نظرات خود را بیان کنند، اشاره دارد (Koerner & Fitzpatrick, 2006). در محیط خانودگی که این جهت‌گیری حاکم باشد، فرزندان زمان زیادی را به گفت‌وگو و تعامل با اعضای خانواده اختصاص می‌دهند و راجع به افکار، احساسات و فعالیت‌های روزمره خود با آن‌ها صحبت می‌کنند. همچنین جهت‌گیری هم‌نوایی به شرایطی اشاره می‌کند که در آن خانواده جهت همسان‌سازی عقاید، باورها و دیدگاه‌ها به اعضا فشار می‌آورد، سلسه‌مراتبی از قدرت میان افراد برقرار است که به تبع آن حرف‌شنوی از بزرگ‌ترها و احترام به آن‌ها اهمیت به‌خصوصی دارد و منافع درونی خانواده نسبت به اهداف شخصی فرزندان و منافع بیرونی در اولویت قرار دارد (Koerner & Fitzpatrick, 2006; Koerner & Schrod, 2014). پژوهش‌های متعددی به نقش موثر عوامل خانوادگی در تحول نوجوان اشاره کرده‌اند. نتایج این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که ارتباط مثبت، رفتار گرم و صمیمانه والدین و پاسخ‌گویی به نیازهای فرزندان و فراهم کردن محیطی حمایتی، نقشی تعیین‌کننده در تحول روان‌شناختی نوجوانان دارد (Dowlati et al., 2019; Hejazi & Saleh Najafi, 2014; Kaniušonytė & Žukauskienė, 2018; Novak et al., 2021; Orejudo et al., 2022; Sepehrnoush Moradi & Hejazi, 2018). بدین صورت که جهت‌گیری گفت‌وشنود با فراهم نمودن فضایی امن و مشارکتی در محیط خانواده منجر به افزایش سرمایه‌های روان‌شناختی می‌شود (Farokhi & Sabzi, 2015). به نوجوان فرصت ابراز وجود می‌دهد و به ارتقا و رشد مهارت‌های ارتباطی، حل مسئله، سازگاری با دیگران، استقلال، رفتارهای جرات‌مندانه و توانایی مدیریت هیجانات در موقعیت‌های مختلف کمک می‌کند. در مقابل، جهت‌گیری هم‌نوایی با تلاش برای همسان‌سازی عقاید و نگرش‌های تمامی اعضای خانواده و تاکید بر دنباله‌روی از والدین و ارزش قائل نشدن برای باورها و دیدگاه‌های نوجوان، او را از حمایت عاطفی - اجتماعی خانواده محروم می‌کند. در چنین فضایی نوجوان به توانایی‌های خود شک می‌کند و این وضعیت موجب می‌شود استقلال رأی و توان تصمیم‌گیری مناسب نداشته باشد و هنگام مواجهه با تعارض یا فشارهای روانی، به جای بهره‌گیری از راهبردهای منطقی، از راهبردهای ناسازگارانه مانند پرخاشگری استفاده کند (Eskandari et al., 2022; Naderi et al., 2018). همچنین نوجوانانی که در خانواده‌های با جهت‌گیری هم‌نوایی به سر می‌برند از سلامت

---

¹. communication

². conformity

روان و تعهد هویت کمتر (Alizadeh & Derakhshan, 2021)، جهت‌گیری منفی نسبت به خلاقیت و سرزندگی تحصیلی پایین‌تری برخوردار هستند (Monjezi et al., 2022). در مقابل، یافته‌های برخی از پژوهش‌ها ارتباط معنی‌داری را بین جهت‌گیری هم‌نوایی خانواده و ویژگی‌های روان‌شناختی فرزندان مانند شادکامی (Jafari Sahraroudi, 2021)، امیدواری و خوش‌بینی (Farokhi & Sabzi, 2015) نشان نداده‌اند. بنابراین اگرچه اکثر پژوهش‌ها در مورد اثر جهت‌گیری گفت‌و شنود خانواده اتفاق نظر دارند، اما در مورد جهت‌گیری هم‌نوایی این اتفاق نظر وجود ندارد. با توجه به این شواهد، در این پژوهش این مسئله قابل طرح است که آیا الگوهای ارتباطی خانواده تحول مثبت نوجوانان را تحت تأثیر قرار می‌دهند؟ و آیا اثر دو جهت‌گیری گفت‌و شنود و هم‌نوایی بر تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان متفاوت است؟

اگرچه پژوهش‌های متعددی اثر محیط خانوادگی بر عملکرد و ویژگی‌های روان‌شناختی نوجوانان را مورد تأیید قرار داده‌اند، اما با توجه به پیچیدگی رفتار انسان و اثر مستقیم و غیرمستقیم عوامل چندگانه بر آن، مسئله دیگری که در پژوهش حاضر مد نظر قرار گرفت آن است که بر فرض اثر الگوهای ارتباطی خانواده بر تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان، این اثر از طریق چه مکانیزمی رخ می‌دهد؟ همان‌گونه که پیش از این عنوان شد، مطابق با مدل تحول مثبت نوجوانی لرنر، سرمایه‌های بیرونی تحول در تعامل با سرمایه‌های درونی، رشد نوجوانان را تحت تأثیر قرار می‌دهند. بر این اساس، پژوهش حاضر سرمایه درونی تحول را به‌عنوان مکانیزم واسطه‌ای مورد بررسی قرار داده است. با توجه به ادبیات پژوهش یکی از نقاط قوت درونی نوجوانان که نقشی مهم در تحول مثبت آنان دارد، امید^۱ است (Tirrell et al., 2019). امید از سرمایه‌های روان‌شناختی (Luthans et al., 2007) و از سازه‌های مهم روان‌شناسی مثبت‌نگر است (Peterson & Seligman, 2004). امید را می‌توان به صورت توانایی یا ظرفیتی توصیف کرد که فرد در خود ادراک می‌کند تا با انرژی ذهنی و برنامه‌ریزی برای تولید راهبردهایی مناسب در مسیر دستیابی به اهداف خود حرکت کند (Belen et al., 2020; Guse & Shaw, 2018). Snyder (2000) امید را حالت انگیزشی مثبت معرفی کرده که به فرد حس عاملیت و اراده را القا می‌کند و به او کمک می‌کند با حفظ انگیزش و انگیزه خود برنامه‌ای به وضوح مشخص و دقیق، در جهت یک هدف قابل دستیابی (نه قطعی) را به کار گیرد (Park et al., 2020).

^۱. hope

براساس این تعریف، امید از دو مولفه مهم عاملیت^۱ و مسیرها^۲ تشکیل شده است. مسیرها به توانایی ایجاد راه‌حل‌های مناسب برای دستیابی به هدف مورد نظر در موقعیت‌های مختلف زندگی اشاره دارد و عاملیت که مولفه انگیزشی امید است، به معنای دنبال کردن هدف با وجود مواجهه با موانع پیش‌بینی نشده و استفاده از مسیرهای جایگزین است (Snyder & Lopez, 2007). افرادی که حس عاملیت بالایی دارند، انگیزش و حداکثر انرژی خود را برای به‌دست آوردن نتایج مثبت به کار می‌گیرند (Creamer et al., 2009). همچنین، مطابق با رویکرد تحول مثبت نوجوانی، امید متشکل از سه مولفه است: خودتنظیمی هدفمند^۳، انتظارات آینده مثبت^۴ و تعلق^۵. در عین حال که شواهد پژوهشی حاکی از آن است که خودتنظیمی هدفمند و انتظارات نسبت به آینده (Schmid et al., 2011) و تعلق (Tabatabaie et al., 2021) به تفکیک، تحول مثبت نوجوانی را افزایش می‌دهند، اما زمانی که این سه مولفه با هم ترکیب می‌شوند یک سازه روان‌شناختی جدیدی را پدید می‌آورند که همان امید است و نوجوان را با شدت بیشتری در مسیر تحول مثبت برانگیخته می‌کند (Callina et al., 2015). در واقع برای آنکه یک نوجوان در مسیر تحول مثبت قرار گیرد هم باید قادر به هدف‌گذاری (خودتنظیمی هدفمند) باشد و هم از یک برانگیختگی هیجانی و شناختی (انتظارات آینده مثبت) برخوردار باشد که استفاده از مهارت خودتنظیمی را معنا ببخشد. احساس تعلق نیز با ایجاد روابط موثرتر با دیگران، این زمینه را قوت می‌بخشد (Callina et al., 2015).

و اما، براساس نظریه هیجان‌های تحصیلی، امید هیجانی مثبت و فعال است که انرژی نوجوان را بر اهداف مهم زندگی‌اش متمرکز می‌کند و انگیزه‌ای برای ادامه مسیر تا دستیابی به خواسته مورد نظر برای او خلق می‌کند (Belen et al., 2020; Snyder, 2000). بنابراین به نظر می‌رسد امید مانند بارقه‌ای مثبت فرد را به پیگیری اهداف و تولید راهبردهای کاربردی ترغیب می‌کند که این موارد می‌توانند به تحول دانش‌آموزان نوجوان کمک کنند (Guse & Shaw, 2018). نتایج پژوهش‌ها نشانگر آن است که هیجان‌ات مثبتی مانند امید باعث می‌شوند نوجوان به‌لحاظ ذهنی و روان‌شناختی کمتر با مسائل و مشکلات تهدیدکننده و تنش‌زا درگیر شود و رفتارها و افکار او را به سمت مثبت تغییر جهت می‌دهند (Jafari & Hesampour, 2017; Nikoogoftar & Dousti, 2022). همچنین، یافته‌های

1. agency

2. pathways

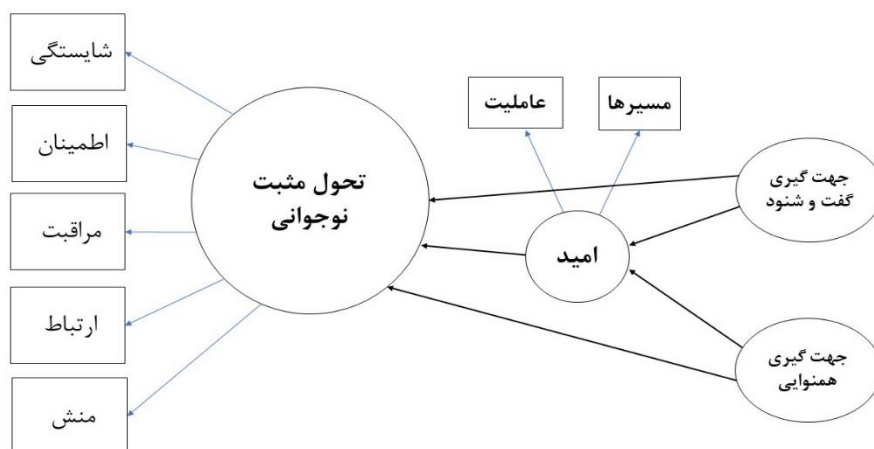
3. intentional self-regulation

4. positive future expectations

5. connectedness

پژوهش‌های پیشین گویای آن است که پرورش مهارت‌های هیجانی و نگرش‌های مثبت در دانش‌آموزان با تحول آنان رابطه‌ای مستقیم دارد (Sancassiani et al., 2015; Sharifmusavi et al., 2022; Taylor et al., 2017) و افزایش حالات روان‌شناختی مثبت، داشتن هدف در زندگی و امید به دستیابی به آن، زمینه‌ساز تحول مثبت در دوره نوجوانی است (Abdul Kadir & Mohd, 2021; Farnam & Madadizade, 2017; Tirrell et al., 2019). علاوه بر این، شواهد پژوهشی موید نقش عوامل خانوادگی در افزایش امید به آینده در نوجوانان است (Feldman et al., 2018; Li et al., 2021). به بیان دیگر نوع تعاملات اعضای خانواده، خوش‌بینی، انتظارات مثبت و امید نوجوان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Farokhi & Sabzi, 2015).

با توجه به اثر محیط خانواده بر رشد و هیجانات دانش‌آموزان نوجوان و با توجه به ارتباط تنگاتنگ امید با تحول مثبت این احتمال می‌رود که الگوهای ارتباطی خانواده از طریق امید، تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان را تحت تأثیر قرار دهند. از این رو، هدف پژوهش حاضر بررسی نقش واسطه‌ای امید در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان بود. همچنین این پژوهش به دنبال آن بود که دریابد آیا در نیم‌رخ ارتباطی جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری هم‌نوایی با متغیرهای پژوهش، تفاوتی وجود دارد؟ در مورد ضرورت این پژوهش می‌توان گفت دانش‌آموزان نوجوان از ظرفیت‌های بسیار ارزشمندی برخوردارند و چنانچه این ظرفیت‌ها بالفعل شوند جامعه از سرمایه‌های وسیعی جهت مشارکت‌های علمی، اجتماعی و مدنی برخوردار می‌گردد و به تبع آن زمینه تعالی جامعه فراهم می‌شود. در واقع، یافته‌های چنین پژوهش‌هایی با تقویت توانمندی‌های روان‌شناختی دانش‌آموزان نوجوان، به سوق دادن آنان به سوی پیشرفت تحصیلی و مقابله با چالش‌هایی که در این دوره مانع یادگیری موثر هستند، کمک می‌کند. همچنین، با توجه به کمبود مطالعات در خصوص بررسی رابطه بین تحول مثبت نوجوانی و زمینه‌ای که نوجوانان در آن پرورش می‌یابند و پتاسیل‌های بالقوه درونی آنها، نیاز است برای کمک به گذراندن موفقیت‌آمیز دوره نوجوانی به وسیله دانش‌آموزان، درک بهتری از ارتباط تحول مثبت نوجوانان با الگوهای ارتباطی خانواده به عنوان یکی از زمینه‌های اثرگذار و امید به عنوان یکی از سرمایه‌های مهم درونی تحول، حاصل گردد. در مجموع، پژوهش پیش رو با ارائه مدلی جدید از روابط بین خانواده، امید و تحول مثبت، گامی موثر در جهت گسترش بدنه دانش در مورد برنامه‌های تحول مثبت جوانی برداشته است. مدل پیشنهادی این پژوهش در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱. مدل پیشنهادی پژوهش

با توجه به هدف و مدل پژوهش، فرضیه‌های پژوهش عبارت‌اند از:

۱. جهت‌گیری گفت‌و‌شنود و جهت‌گیری همنوایی اثر مستقیم بر تحول مثبت دانش‌آموزان

نوجوان دارند.

۲. جهت‌گیری گفت‌و‌شنود و جهت‌گیری همنوایی اثر مستقیم بر امید دارند.

۳. امید نقش واسطه‌ای در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان

دارد.

روش پژوهش

طرح این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود که در آن روابط بین متغیرها در قالب یک مدل معادلات ساختاری در چهارچوب نظریه ۵C لرنر مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در دوره متوسطه دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود. شرکت‌کنندگان در این پژوهش شامل ۴۲۳ نفر از دانش‌آموزان مدارس دوره متوسطه دوم بودند که به صورت تصادفی به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای و با استفاده از معیار Kline (2011) مبنی بر ۱۰ تا ۲۰ برابر تعداد پارامترهای موجود در مدل، انتخاب شدند. به این ترتیب که ابتدا از میان نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز، ناحیه‌های ۱ و ۲ انتخاب شدند. سپس از میان مدارس متوسطه دوم این نواحی، ۸ مدرسه (سه مدرسه پسرانه و ۵ مدرسه دخترانه) به صورت

تصادفی گزینش شدند. نهایتاً از میان این مدارس ۱۶ کلاس به صورت تصادفی انتخاب و همگی دانش‌آموزان حاضر در هر کلاس به سوالات پرسش‌نامه‌ها پاسخ دادند. ۲۲۸ نفر (۵۳/۹ درصد) از دانش‌آموزانی که در این پژوهش شرکت داشتند، دختر و ۱۹۵ نفر (۴۶/۱ درصد) از آن‌ها پسر بودند. ۱۹۸ نفر از شرکت‌کنندگان از پایه دهم (۴۶/۸ درصد) و ۲۲۵ نفر (۵۳/۲ درصد) از پایه یازدهم بودند. توزیع شرکت‌کنندگان براساس رشته تحصیلی به این صورت بود: ۱۵۲ نفر تجربی (۳۵/۹۳ درصد)، ۸۵ نفر ریاضی (۲۰/۰۹ درصد)، ۹۰ نفر انسانی (۲۱/۲۸ درصد) و ۹۶ نفر کامپیوتر (۲۲/۷ درصد). میانگین و انحراف معیار سن دانش‌آموزان به ترتیب ۱۶/۰۸ و ۰/۷۹ سال بود. برای اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش از این ابزارها استفاده شد:

پرسش‌نامه تجدیدنظرشده الگوهای ارتباطی خانواده: پرسش‌نامه تجدیدنظرشده الگوهای ارتباطی خانوادگی^۱ ابزاری خودسنجی است که توسط Fitzpatrick and Ritchie (1994) تدوین شده است و الگوهای ارتباطی خانواده را در قالب دو جهت‌گیری گفت‌وشنود و همنوایی مورد بررسی قرار می‌دهد. این ابزار دارای ۲۶ گویه است که ۱۵ گویه نخست آن جهت‌گیری گفت‌وشنود و ۱۱ گویه بعدی جهت‌گیری همنوایی را می‌سنجد. طیف نمره‌گذاری این پرسش‌نامه لیکرت ۵ درجه‌ای متشکل از گزینه‌های کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) است. با توجه به اینکه این ابزار مکانیزم‌های دو جهت‌گیری همنوایی و گفت‌وشنود در روابط خانوادگی و پیامدهای آن‌ها را به خوبی تبیین می‌کند، از پایه نظری قوی برخوردار است که نشانگر روایی سازه مطلوب این پرسش‌نامه است. Farahmand & Fouladchang (2017) نیز روایی این ابزار را از طریق محاسبه ضریب همبستگی بین هریک از عامل‌ها با گویه‌های آن‌ها بررسی کردند که بازه این همبستگی‌ها در جهت‌گیری گفت‌وشنود از ۰/۶۲ تا ۰/۷۷ و در جهت‌گیری همنوایی ۰/۶۳ تا ۰/۷۶ محاسبه شده است. Monjezi et al. (2022) نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ پایایی این ابزار را بررسی نمودند که مقدار این ضریب برای مولفه گفت‌وشنود ۰/۷۸ و برای مولفه همنوایی ۰/۷۷ به دست آمد. در پژوهش حاضر از روش تحلیل عاملی تاییدی برای سنجش روایی این پرسش‌نامه استفاده شد. مقادیر شاخص‌های برازش $X^2/df = ۲/۰۵۶$, $GFI = ۰/۹۰$, $AGFI = ۰/۸۸$, $IFI = ۰/۹۴$, $CFI = ۰/۹۳$, $RMSEA = ۰/۰۵$, $PCLOSE = ۰/۴۹$ روایی مطلوب این ابزار را نشان دادند. ضریب آلفای به دست آمده برای مولفه گفت‌وشنود ۰/۹۰ و برای مولفه همنوایی ۰/۸۸ بود، که نشانگر پایایی مطلوب این پرسش‌نامه بود.

^۱. Revised Family Communication Patterns Questionnaire

پرسش‌نامه تحول مثبت نوجوانی: پرسش‌نامه تحول مثبت نوجوانی^۱ را Geldhof et al. (2014) ساخته‌اند و ۱۷ گویه را شامل می‌شود که ۵ مولفه شایستگی (۳ گویه)، اطمینان (۳ گویه)، مراقبت (۳ گویه)، منش (۴ گویه) و ارتباط (۴ گویه) را می‌سنجد. روش نمره‌گذاری گویه‌ها در خرده‌مقیاس‌های این ابزار متنوع است. برای مثال در برخی موارد لازم است آزمودنی از بین دو گویه دست به انتخاب زده و سپس در طیف لیکرت دو درجه‌ای اعلام نماید که گویه انتخاب شده تا چه میزان در مورد وی صدق می‌کند (۱ = تقریباً در مورد من درست است، ۲ = واقعا در مورد من درست است). برخی دیگر از گویه‌ها نیز به صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) و یا طیف لیکرت ۷ درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۷ (کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شوند. این پرسش‌نامه ۱۷ گویه‌ای از اعتبار فرم ۸۰ گویه‌ای آن نیز برخوردار است و با نمرات پرسش‌نامه مشارکت در جامعه (۰/۲۱ تا ۰/۵۶) روایی همگرا و با نمرات پرسش‌نامه افسردگی (۰/۴۱- تا ۰/۶۸) و پرسش‌نامه رفتارهای پرخطر (۰/۴۶- تا ۰/۶۶) روایی واگرا دارد (Geldhof et al., 2019). Babae et al. (2018) این ابزار را در ایران اعتباریابی کرده و ضریب پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ برای کل آزمون، ۰/۸۲ و برای مولفه‌های شایستگی ۰/۵۰، اطمینان ۰/۸۶، منش ۰/۵۲، مراقبت ۰/۶۳ و ارتباط ۰/۷۹ گزارش نموده‌اند. در پژوهش حاضر روش تحلیل عاملی تأییدی برای سنجش روایی پرسش‌نامه تحول مثبت نوجوانی به کار گرفته شد. شاخص‌های برازش به دست آمده $X^2/df = 1/99$ ، $GFI = 0/96$ ، $AGFI = 0/94$ ، $JFI = 0/95$ ، $CFI = 0/95$ ، $RMSEA = 0/05$ ، $PCLOSE = 0/56$ مطلوب بوده و روایی پرسش‌نامه را تأیید می‌کنند. پایایی این ابزار نیز با روش آلفای کرونباخ ارزیابی شد که مقدار ضریب آلفا برای نمره کل ۰/۷۵، برای مولفه اطمینان، منش، مراقبت و ارتباط به ترتیب ۰/۴۵، ۰/۴۸، ۰/۶۴ و ۰/۶۷ به دست آمد. لازم به ذکر است که مولفه شایستگی به دلیل آنکه بارهای عاملی گویه‌های آن در تحلیل عاملی تأییدی کمتر از ۰/۳۰ و نیز ضریب آلفای کرونباخ (۰/۲۶) آن پایین بود از تحلیل‌های آماری حذف شد.

مقیاس امید بزرگ‌سالان: مقیاس امید بزرگ‌سالان^۲ را Snyder et al. (1991) تدوین کرده‌اند. این ابزار انتظار مثبت افراد برای دستیابی به اهداف مورد نظر خود در آینده را مورد سنجش قرار می‌دهد و برای گروه سنی بالای ۱۵ سال طراحی شده است. دارای ۱۲ گویه و دو مولفه عاملیت و مسیرها است. شیوه نمره‌گذاری آن به صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای متشکل از گزینه‌های کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵)، تنظیم شده است. در این ابزار مولفه عاملیت، دارای ۴ گویه (شماره

^۱. Positive Youth Development Questionnaire

^۲. Adult Hope Scale

۲-۹-۱۰-۱۲) و مولفه مسیرها نیز ۴ گویه (شماره ۱-۴-۷-۸) را در بر می‌گیرد و ۴ عبارت باقی‌مانده گویه‌های انحرافی (شماره ۳-۵-۶-۱۱) هستند. شیوه نمره‌گذاری گویه‌های ۳-۷-۱۱ نیز معکوس است. روایی سازه این ابزار از طریق تحلیل عاملی تاییدی در مطالعه Li et al. (2021) احراز شده است (CFI = ۰/۹۷، TLI = ۰/۹۵، RMSEA = ۰/۰۶، SRMR = ۰/۰۳). همسانی درونی نمره کل آن نیز با استفاده از ضریب آلفا کرونباخ ۰/۷۹، برای مولفه عاملیت، ۰/۶۵ و مولفه مسیرها، ۰/۷۱ حاصل شده است. Torkamani et al. (2018) پایایی این مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۷۸ و برای مولفه‌های مسیرها و عاملیت به ترتیب ۰/۸۱ و ۰/۸۰ به دست آورده‌اند. در پژوهش حاضر روایی این ابزار با روش تحلیل عاملی تاییدی بررسی شد و شاخص‌های برازش آن بدین صورت به دست آمد: $\chi^2/df = 2/907$ ، $GFI = 0/98$ ، $AGFI = 0/95$ ، $IFI = 0/96$ ، $PCLOSE = 0/12$ (از آنجایی که تمامی شاخص‌ها در بازه مورد قبول قرار دارند، روایی و برازش مدل تایید می‌شود. پایایی این مقیاس نیز با روش آلفای کرونباخ بررسی شد که نتایج آن بدین صورت به دست آمد: نمره کل ۰/۶۶، مولفه عاملیت ۰/۷۱، مولفه مسیرها ۰/۵۹. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: برای تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمرات) و نیز محاسبه ضرائب همبستگی از نرم‌افزار SPSS (نسخه ۲۴) و در بخش آمار استنباطی، آزمون فرضیه‌ها و روابط بین متغیرهای مدل پژوهش، از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS (نسخه ۲۴) استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	مولفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
الگوهای ارتباطی خانواده	گفت‌وشنود	۵۲/۹۷	۱۱/۵۷	۱۹	۷۳
	همنوایی	۳۲/۲۴	۹/۵۶	۱۱	۵۴
تحول مثبت نوجوانی	اطمینان	۹/۴۷	۲/۲۸	۳	۱۳
	مراقبت	۱۲/۶۱	۲/۳۳	۴	۱۵
	منش	۱۳/۹۵	۲/۶۹	۶	۱۹
	ارتباط	۱۴/۳۹	۳/۱۳	۵	۲۰
	نمره کل	۵۸/۷۵	۸/۱۳	۳۲	۷۸
امید	مسیرها	۱۳/۴۰	۲/۱۸	۵	۱۵
	عاملیت	۱۵/۸۱	۲/۹۳	۵	۲۰
	نمره کل	۲۹/۲۰	۱/۳۹	۱۴	۴۰

جهت بررسی روابط ساده میان متغیرهای پژوهش، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج حاصل از آن به صورت ماتریس همبستگی در جدول ۲ آورده شده است. همان‌طور که اطلاعات این جدول نشان می‌دهد، بین بیشتر متغیرهای پژوهش همبستگی معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۲. ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱. گفت‌وشنود	۱									
۲. همنوایی	۰/۴۹**	۱								
۳. تحول مثبت	۰/۶۱**	۰/۳۱**	۱							
۴. اطمینان	۰/۴۳**	۰/۲۹**	۰/۷۱**	۱						
۵. منش	۰/۲۸**	۰/۱۷**	۰/۶۱**	۰/۲۱**	۱					
۶. مراقبت	۰/۲۲**	۰/۰۲	۰/۵۶**	۰/۱۷**	۰/۳۴**	۱				
۷. ارتباط	۰/۶۵**	۰/۳۶**	۰/۸۰**	۰/۵۷**	۰/۲۵**	۰/۲۳**	۱			
۸. امید	۰/۳۷**	۰/۱۳**	۰/۵۸**	۰/۵۲**	۰/۳۱**	۰/۲۱**	۰/۵۲**	۱		
۹. عاملیت	۰/۳۹**	۰/۱۳**	۰/۶۰**	۰/۵۳**	۰/۳۲**	۰/۲۳**	۰/۵۲**	۰/۸۹**	۱	
۱۰. مسیرها	۰/۲۱**	۰/۰۷	۰/۳۵**	۰/۳۲**	۰/۱۹**	۰/۱۱*	۰/۳۲**	۰/۷۹**	۰/۴۳**	۱

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

پس از اطمینان از وجود همبستگی بین متغیرهای پژوهش، پیش‌فرض‌های روش مدل‌یابی معادلات ساختاری شامل پیش‌فرض نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها و عدم همخطی چندگانه^۱ مورد بررسی قرار گرفت. جهت بررسی نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها از شاخص‌های کجی و کشیدگی استفاده شد. براساس یافته‌ها، قدر مطلق شاخص کجی از ۰/۱۷ تا ۱/۱۴ و قدر مطلق شاخص کشیدگی از ۰/۰۳ تا ۱/۱۳ بود که مطابق با ملاک Kline (2011) بر نرمال بودن توزیع نمرات متغیرهای پژوهش دلالت دارند. جهت بررسی مفروضه عدم همخطی چندگانه از آماره‌های تحمل (اغماض) و شاخص تورم واریانس استفاده شد. مقدار شاخص تحمل در بازه ۰/۶۷ تا ۰/۷۴ و مقدار شاخص عامل تورم واریانس در بازه ۱/۳۵ تا ۱/۵۰ به دست آمد که مطابق با ملاک Kline (2011) نشان می‌دهند که مفروضه عدم خطی چندگانه در داده‌ها برقرار است.

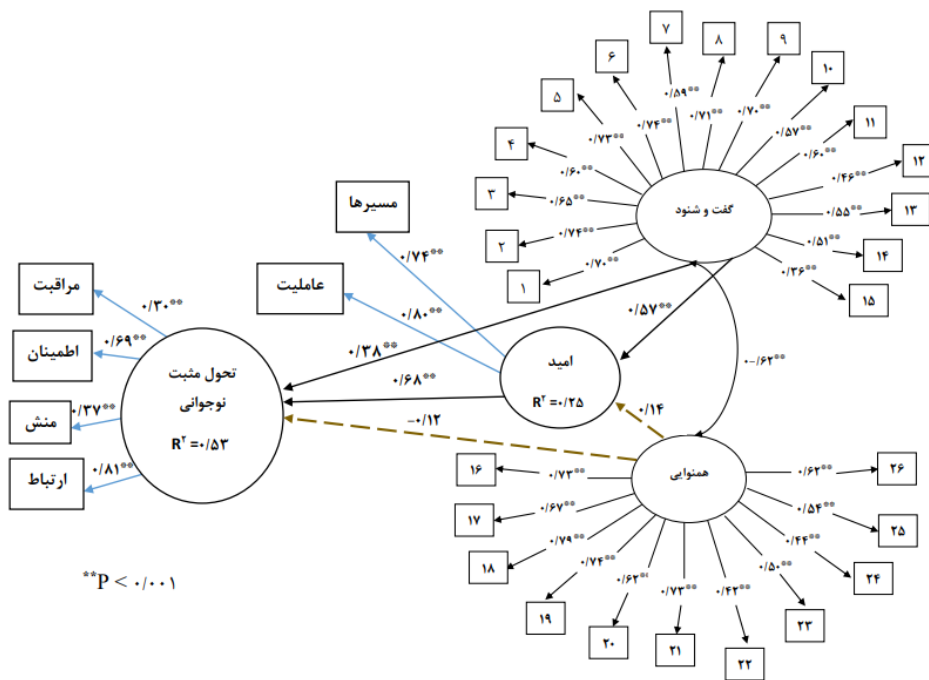
به دنبال تأیید پیش‌فرض‌ها، برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS نسخه ۲۴ استفاده شد که یافته‌های آن در جدول ۳ گزارش شده است. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود یافته‌های حاصل از فرضیه اول پژوهش مبنی بر اثر مستقیم الگوهای ارتباطی خانواده بر تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان نشان می‌دهد جهت‌گیری گفت‌وشنود، تحول مثبت نوجوانان را به صورت مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی می‌کند ($\beta = 0/38, p = 0/002$)، اما جهت‌گیری هم‌نوایی نقش پیش‌بینی‌کنندگی معنی‌داری در تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان نداشت ($\beta = -0/12, p = 0/071$)، همچنین، یافته‌ها در مورد فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اثر مستقیم الگوهای ارتباطی خانواده بر امید حاکی از آن است که جهت‌گیری گفت‌وشنود، امید را به صورت مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی می‌کند ($\beta = 0/57, p = 0/002$)، اما جهت‌گیری هم‌نوایی نتوانست به نحو معنی‌داری امید را پیش‌بینی کند ($\beta = 0/14, p = 0/098$). یافته‌های فرضیه سوم پژوهش در مورد نقش واسطه‌ای امید در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان (با استفاده از دستور بوت‌استرپ در نرم‌افزار AMOS) نشان داد که امید در رابطه میان جهت‌گیری گفت‌وشنود و تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان نقش واسطه‌گری معنی‌دار و مثبتی را ایفا می‌نماید ($\beta = 0/39, p = 0/002$).

¹. multicollinearity

جدول ۳. اثرات مستقیم، غیر مستقیم و کل متغیرهای پژوهش در مدل نهایی

مسیرها		اثر مستقیم		اثر غیرمستقیم		اثر کل	
		P	β	P	β	P	β
گفت‌شنود - تحول مثبت نوجوانی	۰/۳۸	۰/۰۰۲	۰/۳۹	۰/۰۰۲	۰/۷۷	۰/۰۰۳	۰/۷۷
همنوایی - تحول مثبت نوجوانی	-۰/۱۲	۰/۰۷۱	۰/۱۰	۰/۰۹۴	-۰/۰۲	۰/۶۱۹	-۰/۰۲
گفت‌وشنود - امید	۰/۵۷	۰/۰۰۲	---	---	۰/۵۷	۰/۰۰۲	۰/۵۷
همنوایی - امید	۰/۱۴	۰/۰۹۸	---	---	۰/۱۴	۰/۱۰۸	۰/۱۴
امید - تحول مثبت نوجوانی	۰/۶۸	۰/۰۰۳	---	---	۰/۶۸	۰/۰۰۳	۰/۶۸

مدل نهایی پژوهش در شکل ۲ نشان داده شده است. مطابق با مدل، جهت‌گیری گفت‌وشنود هم به‌نحو مستقیم و هم به‌نحو غیرمستقیم تحول مثبت را تحت تأثیر قرار داده است. جهت‌گیری همنوایی اثر مستقیم و غیرمستقیم بر تحول مثبت ندارد. در مجموع متغیرهای پژوهش، ۵۳ درصد از واریانس تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان را تبیین نموده‌اند.

شکل ۲. مدل نهایی پژوهش

شاخص‌های برازش مدل نهایی پژوهش ($X^2/df = 1/92$ ، $GFI = 0/89$ ، $AGFI = 0/87$ ، $CFI = 0/93$ ، $RMSEA = 0/05$ ، $PCLOSE = 0/87$) نیز در محدوده قابل قبول قرار داشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این پژوهش بررسی نقش الگوهای ارتباطی خانواده در تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان با نقش واسطه‌ای امید در قالب یک مدل ساختاری بود. نتایج تحلیل‌ها نشان داد که از میان الگوهای ارتباطی خانواده، جهت‌گیری گفت‌و شنود به صورت مستقیم تحول مثبت را پیش‌بینی می‌کند. اثر مستقیم و معنی‌دار جهت‌گیری گفت‌و شنود بر تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان با پژوهش‌های (Farokhi and Sabzi, 2019)، (Hejazi and Saleh Najafi, 2014)، (Dowlati et al., 2019)، (Novak et al., 2021) از لحاظ ارتباط میان خانواده و روابط میان اعضای آن با رشد ویژگی‌های مثبت در دوره نوجوانی هم‌سو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت در خانواده‌هایی که جهت‌گیری گفت‌و شنود حاکم است، فضایی گرم و صمیمانه جهت مشارکت آزادانه و بدون احساس تنش همه اعضا در بحث‌ها و تصمیم‌گیری‌های خانوادگی فراهم می‌شود؛ چنین موقعیتی برای نوجوان فرصت کافی جهت ایجاد روابط مثبت با اعضای خانواده و دریافت حمایت‌هایی که لازمه تحول مثبت است را فراهم می‌کند (Interagency Working Group on Youth Programs, 2021). در چنین خانواده‌هایی اعضای آن اهمیت بسیاری برای گفت‌وگو و تعامل با یکدیگر قائل هستند و عقاید، احساسات و فعالیت‌های روزمره خود را با دیگر افراد خانواده به اشتراک می‌گذارند؛ این شرایط یکی از عوامل مهم مطرح‌شده در مدل تحول مثبت نوجوانی (Lerner et al., 2015) است. در این مدل بر روابط متقابل سازنده و سودمند بین نوجوان و منابع زمینه‌ای به عنوان ضروریات تحول مثبت تأکید می‌شود. زمینه‌ای که این‌گونه حامی و پشتیبان باشد، به نوجوانان کمک می‌کند که نقشی فعال در تحول خود داشته باشند و با ارتقای مهارت‌های زندگی آن‌ها از جمله سخت‌کوشی، تاب‌آوری و مقاومت در برابر شرایط بحرانی، به شکوفایی شدن قابلیت‌های مثبت نوجوانان کمک می‌کند (Benson et al., 2006; Mousavi et al., 2020). در واقع تعاملات مثبت چنین خانواده‌هایی حس امنیت و تعلق خاطر را که نوجوان برای پیمودن مسیر پیشرفت خود به آن احتیاج دارد، شکل می‌دهند (Dowlati et al., 2019).

از دیگر یافته‌های این پژوهش می‌توان به اثر مستقیم و مثبت جهت‌گیری گفت‌و شنود بر امید اشاره کرد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (Eftekhari, 2021)، (Sepehrnoush Moradi and Hejazi,

(2018) Feldman et al. و (2021) Li et al.، (2013) Moors et al.، (2018) Torkamani et al.، (2018) مبنی بر اثر محیط خانواده بر امید به آینده در فرزندان، هم‌سو است. در خانواده‌هایی که جهت‌گیری گفت‌و شنود بر فضای ارتباطی آن‌ها غالب است، والدین در جوّی توأم با صمیمیت و همدلی با فرزندان خود تعامل می‌کنند و همچنین، هیجانات مختلف آن‌ها را به رسمیت می‌شناسند. در این‌گونه خانواده‌ها به نظرات فرزندان درخصوص مسائل و تصمیمات خانوادگی اهمیت داده می‌شود و فرزندان از استقلال و آزادی عمل برخوردارند. پیامد چنین تعامل موثری شکل‌گیری امید، خوش‌بینی و انتظارات مثبت در نوجوان خواهد بود (Colle & Del Giudice, 2011; Lau & Wu, 2012; Razi & Asadi Majaeh, 2022). در این فضای گرم و صمیمانه، نوجوان انگیزه لازم را برای برنامه‌ریزی و تولید راهبردهایی جهت دنبال کردن مسیر دستیابی به اهداف پیدا می‌کند (Belen et al., 2020; Guse & Shaw, 2018). وقتی والدین حس درک و پذیرفته شدن را به فرزندان القا کنند، نوجوان انرژی کافی خواهد داشت تا راه‌حل‌های کارآمدی برای دستیابی به اهدافش ایجاد کند. همچنین در صورت مواجهه با موانع دشوار و غیرقابل پیش‌بینی در طول مسیر، با استقامت هدفش را دنبال کرده و از مسیرهای جایگزین استفاده می‌نماید که این ویژگی‌ها نمایانگر امید است. در واقع نوجوانی که در محیط خانواده فرصت ابراز وجود و تصمیم‌گیری مستقلانه داشته و متکی به خود بار آمده باشد، امیدواری بیشتری نسبت به آینده دارد، احساس می‌کند کنترل نسبی بر موقعیت‌ها دارد که مشخصه احساس عاملیت در دنبال کردن اهداف است (Farokhi & Sabzi, 2015; Huang, 2007; Snyder & Lopez, 2022). همچنین مطابق با مدل تحول مثبت نوجوانی برخورداری از زمینه‌های خانوادگی و اجتماعی به‌عنوان یک سرمایه بیرونی می‌تواند رشد سرمایه‌های درونی همچون تعهد به مدرسه، انتظارات مثبت به آینده و خودتنظیمی هدفمند را افزایش دهد. همچنان که مشاهده می‌شود، انتظارات مثبت به آینده که در مدل تحول مثبت مورد تأکید قرار گرفته است در سازه امید تجلی می‌یابد.

یافته اصلی این پژوهش نشانگر نقش واسطه‌ای امید در رابطه میان جهت‌گیری گفت‌و شنود و تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان است. به این معنا که جهت‌گیری گفت‌و شنود در خانواده منجر به افزایش امید در نوجوانان شده و از این طریق به تحول مثبت آنان کمک می‌کند. در تبیین این یافته می‌توان گفت تعاملات هیجانی مثبتی که در محیط خانواده بین والدین و فرزند شکل می‌گیرد، زمینه تحول سالم نوجوان را رقم می‌زند. در واقع فضای خانوادگی گرم و صمیمانه و توأم با پذیرشی که در جهت‌گیری گفت‌و شنود مهیا می‌شود و آزادی عملی که در خانواده وجود دارد به نوجوان کمک

می‌کند که با در میان گذاشتن عقاید، احساسات و نگرش‌های خود با اعضای خانواده و مشورت با آن‌ها در خصوص خواسته‌ها و هدف‌هایی که مد نظر دارد، امید و انگیزه بیشتری برای حرکت در مسیر دستیابی به اهداف خود داشته باشد و در این راستا راهبردها و راه‌حل‌هایی متناسب با هدف مورد نظر را ایجاد کند (نشانگر مولفه مسیرها) و خود را مسئول و عامل بداند (نشانگر مولفه عاملیت) (Farokhi & Sabzi, 2015; Snyder & Lopez, 2007). همچنین، از مهارت خودتنظیمی برخوردار گردیده و قادر به هدف‌گذاری شده (Alizadeh & Derakhshan, 2021)، احساس تعلق به خانواده نموده (Tabe Bordbar et al., 2021) و نگرش خوش‌بینانه خواهد داشت (Farokhi & Sabzi, 2015) و مطابق با مدل تحول مثبت نوجوانی (Lerner et al., 2015) انتظارات مثبت نسبت به آینده در وی ایجاد می‌شود. این ویژگی‌ها نوجوان را به حرکت در مسیر دستیابی به اهداف ترغیب نموده و با ایجاد دوراندیشی و نگرش خوش‌بینانه و مثبت، وی را برای کسب رفتارهای مثبت برانگیخته می‌کند (Belen et al., 2020; Creamer et al., 2009; Snyder & Lopez, 2007). وقتی نوجوان نسبت به آینده نگاهی مثبت و امیدوارانه داشته باشد، تلاش می‌کند در جهت ارتقا و بهبود خود برنامه‌ریزی و تلاش کند و نهایتاً به ویژگی‌های مثبتی همچون، اطمینان، مراقبت، ارتباط و منش که از شاخصه‌های تحول مثبت نوجوانی است، دست یابد (Benson, 2007; Lerner et al., 2015). لازم به ذکر است که اثر مثبت امید بر تحول مثبت نوجوانی با نتایج پژوهش‌های پیشین مبنی بر رابطه میان هدفمندی و امید با رشد نوجوانان، هم‌سو است (Abdul Kadir & Mohd, 2021; Callina et al., 2019; Farnam & Madadzade, 2017; Tirrell et al., 2019).

نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن بود که جهت‌گیری هم‌نوایی خانواده قادر به پیش‌بینی معنی‌دار تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان و امید نیست. همان‌گونه که نتایج پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد اثر این نوع جهت‌گیری بر رفتار نوجوانان متفاوت است. برخی اثر منفی آن را بر رفتار گزارش کرده‌اند (Alizadeh & Derakhshan, 2021; Eskandari et al., 2022; Monjezi et al., 2022; Naderi et al., 2018) و برخی دیگر اثر معنی‌داری را در این خصوص مشاهده نکرده‌اند (Farrokhi, 2021; Jafari Sahraroudi, 2021; Sabzi, 2014). بنابراین، به نظر می‌رسد برای روشن شدن پیامدهای این نوع جهت‌گیری نیاز به پژوهش‌های گسترده‌تری است.

در نهایت بررسی نیم‌رخ ارتباطی جهت‌گیری گفت‌وگوشنود و جهت‌گیری هم‌نوایی خانواده نشان می‌دهد که جهت‌گیری گفت‌وگوشنود خانواده هم به‌نحو مستقیم و هم به‌نحو غیرمستقیم و از طریق افزایش امید، تحول مثبت را در دانش‌آموزان نوجوان افزایش داده است. همان‌گونه که در یافته‌ها

مشاهده می‌شود اثر کل جهت‌گیری گفت‌و شنود خانواده بر تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان ۰/۷۷ است. جهت‌گیری هم‌نوایی اثر معنی‌داری بر تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان و امید نشان نداد و نتوانست به‌نحو مستقیم یا غیرمستقیم بر تحول مثبت آنان اثرگذار باشد. بنابراین، مدل نهایی پژوهش حاضر نشانگر اهمیت جهت‌گیری گفت‌و شنود خانواده در تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان است. به‌طور کلی نتایج پژوهش حاضر اطلاعات مفیدی را در اختیار مشاوران تحصیلی، والدین و سیاست‌گذاران تعلیم و تربیت قرار می‌دهد. با توجه به نقش جهت‌گیری گفت‌و شنود در امید و تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان، نیاز است دوره‌های آموزشی برای بهبود تعاملات درونی خانواده‌ها برگزار گردد. همچنین با توجه به اثر مثبت امید بر تحول مثبت، می‌توان با پرورش امید در بین دانش‌آموزان نوجوان، آنان را در جهت تحول مثبت و عملکرد بهینه سوق داد. مطابق با تعریف Snyder (2000) از امید، برای امیدآفرینی در بین نوجوانان لازم است آموزش‌هایی به آنان در مورد هدف‌گذاری و تجسم مسیرهای دستیابی به هدف داده شود و همچنین، عاملیت آنان در فعالیت‌هایی که به سمت هدف‌های تحصیلی دارند، مورد حمایت قرار گیرد. علاوه بر این مطابق با نظر Callina et al. (2015) نوجوانان به‌لحاظ عاطفی نیز مورد حمایت قرار گیرند و حس تعلق در آن‌ها پرورش داده شود.

لازم است برخی از محدودیت‌های این پژوهش که ممکن است تعمیم‌پذیری نتایج را با مشکل مواجه کند، مورد توجه قرار گیرد. اول آنکه ضرایب پایایی برخی از خرده‌مقیاس‌های ابزارها پایین بود، بنابراین لازم است تفسیر نتایج با احتیاط صورت گیرد. دوم آنکه پژوهش حاضر از نوع همبستگی است، بنابراین تفسیر علی از نتایج آن با احتیاط انجام گیرد. سوم، این پژوهش بر روی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه انجام گرفت؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های آینده مدل پژوهش حاضر را بر روی گروه‌های تحصیلی و سنی دیگر نیز بیازمایند. همچنین پیشنهاد می‌گردد که نقش سرمایه‌ها و منابع بیرونی تحولی دیگری مانند مدرسه و گروه هم‌سالان در تحول مثبت دانش‌آموزان نوجوان مورد بررسی قرار گیرد. افزون بر آن، نقش ناامیدی نیز در رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و تحول مثبت مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

- Abdul Kadir, N. B. Y., & Mohd, R. H. (2021). The 5Cs of positive youth development, purpose in life, hope, and well-being among emerging adults in Malaysia. *Frontiers in Psychology*, 12, 641876.
- Alizadeh, M & Derakhshan, M. (2021). Investigating the relationship between family communication orientation and mental health: The mediating role of identity styles. *Clinical Psychology Achievements*, 7(2), 11-22. [In Persian]

- Aparna, N., & Raakhee, A. S. (2011). Life skill education for adolescents: its relevance and importance. *Education Science and Psychology*, 2(19), 3-7.
- Babae, J., Najafi, M., & Rezaei, A. M. (2018). The psychometric properties of Positive Youth Development Scale in students. *Journal of Psychological Science*, 16(64), 540-553. [In Persian]
- Belen, H., Yildirim, M., & Belen, F. S. (2020). Influence of fear of happiness on flourishing: Mediator roles of hope agency and hope pathways. *Australian Journal of Psychology*, 72(2), 165-173.
- Benson, P. L. (2007). Developmental assets: An overview of theory, research, and practice. In R. K. Silbereisen, R. M. Lerner (Eds.) *Developmental assets: An overview of theory, research, and practice* (pp. 33-58). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781446213803>
- Benson, P. L., Scales, P. C., Hamilton, S. F., & Sesma, A. (2006). Positive youth development: Theory, research and applications. In R. M. Lerner & W. Damon (Eds.), *Handbook of child psychology: Theoretical models on human development* (6th Ed., pp. 894-94). John Wiley & Sons, Inc.
- Callina, K. S., Mueller, M. K., Buckingham, M. H., & Gutierrez, A. S. (2015). Building hope for positive youth development: Research, practice, and policy. In E. Bowers et al. (Eds.), *Promoting positive youth development: Advancing responsible adolescent development*. Springer, Cham.
- Chakhssi, F., Kraiss, J. T., Sommers-Spijkerman, M., & Bohlmeijer, E. T. (2018). The effect of positive psychology interventions on well-being and distress in clinical samples with psychiatric or somatic disorders: A systematic review and meta-analysis. *BMC Psychiatry*, 18(1), 1-17.
- Colle, L., & Del Giudice, M. (2011). Patterns of attachment and emotional competence in middle childhood. *Social Development*, 20(1), 51-72.
- Creamer, M., O'Donnell, M. L., Carboon, I., Lewis, V., Densley, K., McFarlane, A., ..., & Bryant, R. A. (2009). Evaluation of the dispositional hope scale in injury survivors. *Journal of Research in Personality*, 43(4), 613-617.
- Dowlati, S., Kouchak Entezar, R., & Sadeghi Efjeh, Z. (2019). Modeling the positive youth development based on self-regulation, social competence and parental bonding. *Journal of Social Psychology*, 14(58), 45-57. [In Persian]
- Eftekhari, M. (2021). Family emotional climate. *Iranian Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 23, 132-137. [In Persian]
- Eskandari, N., Sedighi Arfaee, F., Jafari, A., & Yazdani Varzaneh, M. J. (2022). A structural equation model for the relationship between family communication patterns and emotional maturity in teenage girls: The mediating role of parent-child conflict. *Studies in Learning & Instruction*, 13(2), 51-72. [In Persian]
- Farahmand, S., & Fouladchang, M. (2017). A causal explanation of academic buoyancy based on the family communication patterns: The mediating role of emotional expressiveness. *Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 13(51), 257-269. [In Persian]
- Farnam, A & Madadzade, T. (2017). Effect of positive training on positive psychological states (character strengths) of female high school students. *Positive Psychology Research*, 3(1), 61-75. [In Persian]
- Farokhi, A., & Sabzi, N. (2015). Happiness and perception of family communication patterns: The mediating role of psychological capital. *Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 11(43), 313-323. [In Persian]

- Feldman, D. B., Einav, M., & Margalit, M. (2018). Does family cohesion predict children's effort? The mediating roles of sense of coherence, Hope, and loneliness. *The Journal of Psychology, 152*(5), 276- 289.
- Fitzpatrick, M. A., & Ritchie, L. D. (1994). Communication schemata within the family: Multiple perspective on family interaction. *Human Communication Research, 20*, 275-301.
- Geldhof, G. J., Bowers, E. P., Boyd, M. J., Mueller, M. J., Napolitano, K. S., Lerner, J. V., & Lerner, R. M. (2014). The creation and validation of short and very short measures of PYD. *Journal of Research on Adolescence, 24*(1), 163-176.
- Geldhof, G. J., Larsen, T., Urke, H., Holsen, I., Lewis, H., & Tyler, C. P. (2019). Indicators of positive youth development can be maladaptive: The example case of caring. *Journal of Adolescence, 71*, 1-9.
- Guse, T., & Shaw, M. (2018). Hope, meaning in life and well-being among a group of young adults. In A. Krafft, P. Perrig-Chiello, & A. Walker (Eds.), *Hope for a good life* (pp. 63-77). Social Indicators Research Series, vol 72. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-78470-0_3
- Gutman, L. M., Sameroff, A. J., & Cole, R. (2003). Academic growth curve trajectories from 1st grade to 12th grade: Effects of multiple social risk factors and preschool child factors. *Developmental Psychology, 39*, 777-790.
- Hejazi, E., & Saleh Najafi, M. (2014). *The relationship between the perception of parental relationships and the positive youth development*. National Conference of Iranian Family Challenges. Alzahra University, Tehran, Iran. [In Persian]
- Hosseiniabad, N., Najafi, M., & Rezaei, A. M. (2019). The effectiveness of training program of positive youth development on life satisfaction and self-efficacy in adolescents. *Journal of Psychological Science, 17*(72), 927-936. [In Persian]
- Huang, C. (2022). Self-regulation of learning and EFL learners' hope and joy: A review of literature. *Frontiers in Psychology, 13*, 315-341.
- Hull, D. M., Powell, M. G., Fagan, M. A., Hobbs, C. M., & Williams, L. O. (2020). Positive youth development: A longitudinal quasi-experiment in Jamaica. *Journal of Applied Developmental Psychology, 67*, 101118.
- Interagency Working Group on Youth Programs. (2021). *Positive youth development*. American Institutes for Research.
- Jafari Sahraroudi. M. (2021). The relationship between family communication patterns and adjustment and happiness. *Advanced Progresses in Psychology, Educational Sciences and Education, 3*(24), 145-159. [In Persian]
- Jafari, A., & Hesampour, F. (2017). Predicting life satisfaction based on spiritual intelligence and psychological capital in the older people. *Iranian Journal of Aging, 12*(1), 90-103. [In Persian]
- Kaniušonytė, G., & Žukauskienė, R. (2018). Relationships with parents, identity styles, and positive youth development during the transition from adolescence to emerging adulthood. *Emerging Adulthood, 6*(1), 42-52.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd Ed.). New York, London: The Guilford press.
- Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2006). Family communication patterns theory: A social cognitive approach. In D. O. Braithwaite & L. A. Baxter (Eds.), *Engaging theories in family communication: Multiple perspectives* (pp. 50-65). Sage Publications
- Koerner, A. F., & Schrodtt, P. (2014). An introduction to the special issue on family

- communication patterns theory. *Journal of Family Communication*, 14, 1–15.
- Lau, P. S., & Wu, F. K. (2012). Emotional competence as a positive youth development construct: A conceptual review. *Scientific World Journal*, 975189. doi: 10.1100/2012/975189.
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Bowers, E. P., & Geldhof, G. J. (2015). Positive youth development and relational developmental-systems. In W. F. Overton, P. C. M. Molenaar, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology and developmental science: Theory and method* (7th Ed., pp. 607–651). John Wiley & Sons, Inc.
- Li, X. K., Zhan, P. S., Chen, S. D., & Ren, J. (2021). The relationship between family functioning and pathological internet use among Chinese adolescents: The mediating role of hope and the moderating role of social withdrawal. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(14), 7700.
- Luthans, F., Youssef, C. M., & Avolio, B. J. (2007). *Psychological capital: Developing of human competitive edge*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Monjezi, E., Haroon Rashidi, H., & Kazemiyani Moghadam, K. (2022). The relationship between family communication patterns and attitudes toward creativity: Mediating role of academic vitality in students. *Thinking and Children*, 12(2), 301-320. [In Persian]
- Moors, A., Ellsworth, P. C., Scherer, K. R., & Frijda, N. H. (2013). Appraisal theories of emotion: State of the art and future development. *Emotion Review*, 5(2), 119-124.
- Mousavi, F., Nasiripour, S., & Dabiri, S. (2020). The prediction of life satisfaction in adolescents based on positive youth development and psychological capitals. *Rooyesh-e-Ravanshenasi*, 9(4), 1- 12. [In Persian]
- Naderi, H., Khormaeae, F., Akbari, A., & Sabri, M. (2018). The causal role of family communication patterns in academic self-efficacy and academic resilience. *Studies in Learning & Instruction*, 10(1), 94-110. [In Persian]
- Nikoogoftar, M., & Dousti, M. (2022). The role of corona anxiety on mental health and quality of life mediated by hope. *Positive Psychology Research*, 7(4), 25-40. [In Persian]
- Novak, M., Parr, N. J., Ferić, M., Mihić, J., & Kranželić, V. (2021). Positive youth development in Croatia: School and family factors associated with mental health of Croatian adolescents. *Frontiers in Psychology*, 11, 611169.
- Orejudo, S., Balaguer, Á., Osorio, A., de la Rosa, P. A., & Lopez-del Burgo, C. (2022). Activities and relationships with parents as key ecological assets that encourage personal positive youth development. *Journal of Community Psychology*, 50(2), 896-915.
- Orm, S., Haukeland, Y. B., Vatne, T., & Fjermestad, K. (2022). Measuring family communication in pediatric nursing: Psychometric properties of the parent-child communication scale – Child report (PCCS-CR). *Journal of Pediatric Nursing*, 62, 78-83.
- Park, A., Williams, E., & Zurba, M. (2020). Understanding hope and what it means for the future of conservation. *Biological Conservation*, 244, 108507.
- Patton, G. C., Sawyer, S. M., Santelli, J. S., Ross, D. A., Aff, R., Allen, N. B., ... & Viner R. M. (2016). Our future: A Lancet commission on adolescent health and wellbeing. *Lancet*, 387 (10036), 2423-2478.
- Peterson, C., & Seligman, M. E. P. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. Oxford University Press.
- Razi, A. M., & Asadi Majaeh, S. (2022). The relationship between communication

- patterns and family emotional atmosphere with academic vitality of high school students mediated by academic resilience. *Journal of Modern Psychological Researches*, 17(67), 127-136. [In Persian]
- Ritchie, L. D., & Fitzpatrick, M. A. (1990). Family communication patterns: Measuring intrapersonal perceptions of interpersonal relationships. *Communication Research*, 17, 523-544.
- Sancassiani, F., Pintus, E., Holte, A., Paulus, P., Moro, M. F., Cossu, G., ... & Lindert, J. (2015). Enhancing the emotional and social skills of the youth to promote their wellbeing and positive development: A systematic review of universal school-based randomized controlled trials. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*, 11 (Suppl 1 M2), 21-40.
- Schmid, K. L., Phelps, E., & Lerner, R. M. (2011). Constructing positive futures: Modeling the relationship between adolescents' hopeful future expectations and intentional self-regulation in predicting positive youth development. *Journal of Adolescence*, 34(6), 1127-1135.
- Sepehrnoosh Moradi, F., & Hejazi, E. (2018). The relationship between developmental assets of family, school and others with psychological well-being: The mediating role of hope. *Psychological Achievements*, 25(2), 73-90. doi: 10.22055/psy.2019.25139.2024 [In Persian]
- Sharifmusavi, F., Moradi, A., & Tajik Esmaeili, A. (2022). The relationship between executive functions with family cohesion, positive youth development and emotional maturity among adolescence: The mediating role of emotional regulation. *Journal of Cognitive Psychology*, 10(2), 101-118. [In Persian]
- Shek, D. T., Dou, D., Zhu, X., & Chai, W. (2019). Positive youth development: Current perspectives. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*, 131-141.
- Sigelamn, C. K., & Rider, E. A. (2018). *Life span human development*. Cengage Learning: United States.
- Snyder, C. R., (2000). *Handbook of hope*. San Diego: Academic Press.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., ... & Harney, P. (1991). The will and the ways: development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(4), 570-585.
- Snyder, C. R., & Lopez, S. J. (2007). *Positive psychology: The scientific and practical explorations of human strengths*. Sage Publications.
- Tabatabaee, F., Esmaeili, M., & Karamad, M. (2021). Predicting positive development of adolescents based on basic psychological needs and parental bonding. *Rooyesh-e-Ravanshenasi*, 9(11), 77-86. [In Persian]
- Taylor, R. D., Oberle, E., Durlak, J. A., & Weissberg, R. P. (2017). Promoting positive youth development through school-based social and emotional learning interventions: A meta-analysis of follow-up effects. *Child Development*, 88(4), 1156-1171.
- Tirrell, J. M., Geldhof, G. J., King, P. E., Dowling, E. M., Sim, A. T., Williams, K., Iraheta, G., Lerner, J. V., & Lerner, R. M. (2019). Measuring spirituality, hope, and thriving among Salvadoran youth: initial findings from the compassion international study of positive youth development. *Child & Youth Care Forum*, 48(2), 241-268.
- Torkamani, M., Gharaee, A., Sheykhi, F., & Tanhaye Reshvanloo, F. (2018). Structural relationships between maternal and paternal warmth with hope in girl students. *Sociology of Education*, 9, 1-11. [In Persian]

Extended Abstract

The Relationship between Family Communication Patterns and Positive Youth Development among Adolescence Students: The Mediating Role of Hope

Seyedeh Zahra Hamzavi Abedi*, Razieh Sheikholeslami**

Introduction: During adolescence, students face important changes in physical, cognitive, and psychological dimensions, which lead to a decrease in their motivation and academic performance. Education specialists can prevent this decline in motivation among adolescents by providing educational environments that respond to their developmental needs. The positive youth development approach helps these professionals achieve positive results in the academic field by providing beneficial opportunities, establishing positive relationships, and offering the necessary support to reinforce the strengths of adolescent students.

Considering that students spend most of their time at home, it is necessary to examine the role of mutual relations between family members as an external resource in their development. Family communication patterns examine how family members communicate with others and how they interpret these relationships within the family environment. Among these patterns, the orientation of conversation refers to the family's ability to provide a safe and supportive environment where all members can participate freely and without tension in family discussions and decisions, expressing their opinions. Conversely, family conformity orientation puts pressure on members to assimilate opinions, beliefs, and views.

Hope, as one of the internal resources of an adolescent student, is a positive motivational state; it instills a sense of agency and helps them develop plans toward achievable goals while maintaining their enthusiasm and motivation. Considering the effect of the family environment on the growth and emotions of students, along with the close relationship between hope and positive development, it is possible that family communication patterns, through hope, affect the positive development of students. Therefore, the present study aims to investigate the relationship between family communication patterns

---

* M.A. in Educational Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran. pariya.hamzavi@gmail.com

** Associate professor, Department of Educational Psychology, School of Education and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran. (Corresponding Author). sheslami@shirazu.ac.ir

(conversation and conformity) and positive development in students, with the mediating role of hope.

Method: This study employed a correlational design in which the relationships between variables were investigated using structural equation modeling. The research participants were 423 secondary high school students (228 girls and 195 boys) in Shiraz during the academic year 2023-2024, who were selected using a multi-stage cluster sampling method. First, districts one and two were selected from the four education districts of Shiraz. Then, eight schools (three boys' schools and five girls' schools) were randomly selected from among the secondary schools in these areas. Finally, 16 classes were randomly selected from these schools, and all the students in each class completed the questionnaires. The tools used in this study were the revised Family Communication Patterns Questionnaire, the Positive Youth Development Questionnaire, and the Hope Scale.

Results: The fit indices of the final model in this study were within the acceptable range. Data analysis revealed that among family communication patterns, conversation orientation had a direct and positive effect on the positive development of adolescent students, whereas conformity orientation did not significantly predict positive youth development. Additionally, conversation orientation positively and significantly predicted hope, while conformity orientation showed no significant effect on hope. The findings also indicated that hope played a positive mediating role in the relationship between conversation orientation and positive development of adolescent students. Consequently, conversation orientation indirectly influenced positive youth development through hope.

Discussion and conclusion: This model emphasizes constructive and beneficial mutual relations between youth and family resources as essential for positive development. A supportive family environment, serving as an external resource, can enhance the development of internal resources such as school commitment, positive future expectations, and purposeful self-regulation, which are manifested in the structure of hope. The positive emotional interactions within the family environment between parents and children form the foundation for the healthy development of adolescent students.

The results of this study, consistent with the perspective of positive youth development, highlight the fundamental role of external and internal developmental resources in adolescent students' growth. These findings suggest that implementing training courses to improve family interactions and fostering hope among students could facilitate their path towards positive youth development. Future research should explore additional mediating factors and examine the long-term effects of family communication patterns on adolescent development.

Keywords: conformity orientation, conversation orientation, family communication patterns, hope, positive youth development